

Denna undersökning är gjord av Ella Li Jennersjö, masterstudent på Agronomprogrammet - ekonomi, under praktik hos Ekologiska Lantbrukarna, med nära kontakt och samarbete med kategoriansvarig kött på KRAV.

Det försvunna prispåslaget

En analys av prispåslaget på KRAV-märkt nötkött

KRAV-märkt nötkött kostar betydligt mer för konsumenten än konventionellt producerat nötkött. I butik är det inte ovanligt att hitta KRAV-märkt nötkött som är dubbelt så dyrt som motsvarande konventionella nötköttet. Trots det höga prispåslaget för KRAV-märkt nötkött för konsumenten, får bonden en mycket liten andel av pengarna. Merbetalningen till bonden har dessutom sjunkit över tid. I grafen nedan kan vi se hur merbetalningen sjunkit med 14 SEK, eller hela 35%, mellan 2016 och 2023. Detta innebär att bonden ges sämre ersättning för de merkostnader som den ekologiska produktionen innebär.

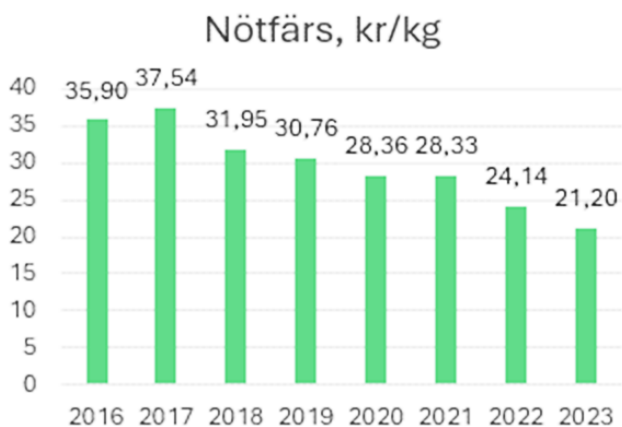

Illustration över utvecklingen av merbetalningen för nötfärs över tid i kr/kg.

Vad den negativa utvecklingen rörande merbetalningen beror på är svår att säga. En förklaring skulle kunna kopplas till andra trender kring KRAV-certifierad produktion. Bland annat säljs en allt större andel av det KRAV-märkta köttet genom upphandling till offentliga verksamheter, samtidigt som allt fler KRAV-certifierade lantbrukare tillhandahåller egen gårdsförsäljning

genom sociala medier. Det KRAV-märkta köttet tar därmed allt mindre plats i dagligvaruhandeln, vilket skulle kunna ge negativa prisseffekter.

Denna rapport utreder varför bondens merbetalning för KRAV-märkt kött är så låg jämfört varans pris i butik, och varför detta förhållande verkar minska ytterligare. Resultaten i denna rapport bygger på intervjuer med lantbrukare, samt representanter för slakterier och dagligvaruhandeln, för att på så vis identifiera vart merbetalningen tar vägen. Samtliga intervjuer har anonymiserats så att respondenten inte skall kunna spåras.

Resultat från intervjuerna

Två representanter från olika kedjor inom dagligvaruhandeln har intervjuats i projektet. Dessa jobbar på olika nivåer i företagsstrukturen, men bägge med inköp av köttprodukter. Bägge representanterna uppger att deras kedjor präglas av en toppstyrning gällande prissättning på samtliga produkter. Priserna sätts till stor del centralt och därefter har butiksansvariga har ganska liten påverkansmakt gällande priserna. Små åtskillnader kan göras men dessa kontrolleras och rapporteras om de skulle avvika för mycket från normen.

En av de intervjuade berättar att prissättningens struktur skulle kunna påverka merbetalningen. Grisköttet har ett procentuellt påslag, som

skiljer sig åt mellan de olika styckesdetaljerna, medan nötköttet ges ett fast kronopåslag. Detta innebär att påläggssumman för nötköttet är en fast summa, exempelvis 15 kr/kg, medan man på grisköttet lägger på exempelvis 15% på inköpspriset. Den intervjuade tänker att detta kan slå negativt mot nötproducenterna som får mindre betalt, men tror också att denna lägre marginal är vad som gör att konsumtionen av KRAV-märkt nötkött är betydligt högre än den för KRAV-märkt griskött. KRAV-märkt griskött har man nyligen plockat bort helt ur kedjans sortiment, på grund av dåliga försäljningssiffror. Det procentuella prispåslaget identifieras av bland andra konkurrensverket som en risk för sned prissättning, eftersom det procentuella påslaget får exponentiella effekter. Detta

Med procentuellt påslag:

Bonden säljer till slakteriet: 100kr

Slakteriet lägger på 15%: 115kr

Handeln lägger på 15%: 132,25kr

Med fast kronopåslag:

Bonden säljer till slakteriet: 100kr

Slakteriet lägger på 15kr: 115kr

Handeln lägger på 15kr: 130kr

redovisas i rutan nedan:

Den centrala organisationens miljöarbete, uppges ha påverkat en av kedjornas försäljning av KRAV-märkt kött. På grund nya, skarpare

svinnregler från den centrala organisationen upplever en av den intervjuade att butiker inte längre ta in flera KRAV-märkta köttprodukter, eftersom en för stor andel av det skulle svinnas. Ett sätt att komma runt detta på är att gå genom externa leverantörer, i stället för kedjans centrallager. Butiken kan då ta in mindre leveranser, som bättre matchar efterfrågan och minskar svinnet. Dock ställs höga krav på en externleverantör, och det bedöms vara mycket svårt för en lantbrukare att själv uppfylla dessa.

Hos slakterierna nämns flera andra utmaningar. Bägge slakterier menar att de extra reglerna som gäller vid KRAV-certifierad slakt endast innebär marginella utmaningar för slakterier i den större storleksklassen, som de båda tillhör. I stället är det den extra administrationen och krav på infrastruktur efter slakt, som exempelvis kylar för sårhållning, som utgör en extra kostnad för verksamheten.

Ett slakteri uppger att så gott som allt KRAV-märkt kött de slaktar säljs till offentliga verksamheter genom upphandlingar. Detta menar de är på grund av de höga priserna på KRAV-märkt kött, vilket sänker efterfrågan från handeln. Många kommuner och regioner har dock mål om ekologiskt kött, vilket gör att de är relativt stora konsumenter av produkterna. Det andra slakteriet, med större fokus på

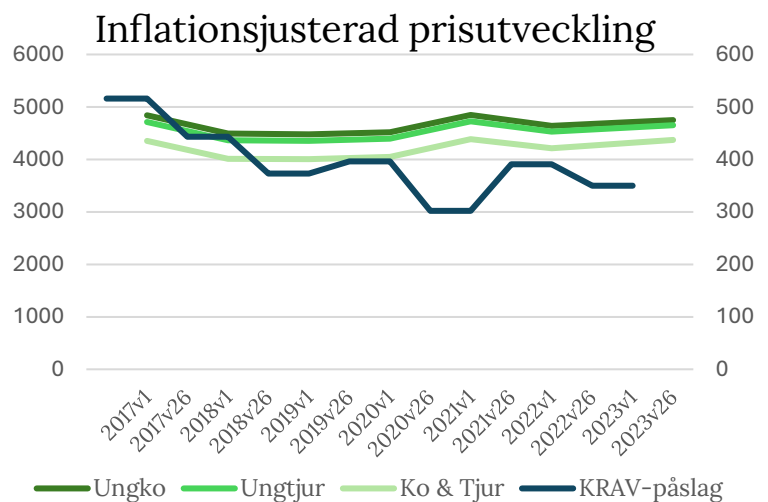
kött med olika märkningar, menar att det snarare råder brist på KRAV-märkt kött, och att det inte finns några särskilda svårigheter att sälja detta till dagligvaruhandeln.

Bägge slakterier uppger dock att det finns en viss obalans i efterfrågan på KRAV-märkt kött. Man upplever sig ha svårt att sälja de finare styckesdetaljerna och mycket går därmed till färs, som är en mycket billigare produkt. Detta innebär en sämre merbetalning till bonden, eftersom samtliga styckesdetaljer då inte säljs till det pris de egentligen är värda.

I diskussioner med lantbrukarna har samtalet särskilt kommit att handla om strategier för att öka sin merbetalning. En lantbrukare berättar att de, för att undkomma förhandlingssituationen engagerat sig i en förening för köttproducenter i området. Föreningen säljer sedan sitt kött gemensamt, vilket ger dem större möjlighet till förhandling med slakteriet, eftersom leveranserna blir större, och minskar respektive gårds administrations-börda eftersom denna sköts gemensamt. Detta har gett dem ett betydligt högre pris på deras produkter, men inte varit helt okomplicerat. Innan och efter uppstarten av producentföreningen hade man 4 närliggande slakterier att förhandla med, men strax efter uppstarten fick de bara ett anbud per försäljning och priset blev därför lägre

än vid konkurrens. Denna kartellbildning rann dock ut i sanden och nu anser man det råda konkurrens på marknaden igen.

I bägge intervjuerna kommer dessutom upp det faktum att man

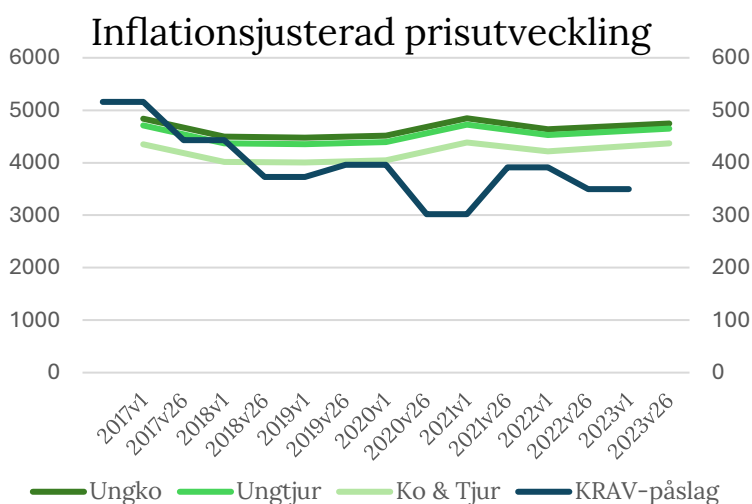

som ekobonde i allt större utsträckning tar hem sitt kött för egen försäljning. Vad detta beror på råder delade meningar om. Att eko har kretsloppstanken i grunden och att detta är ett naturligt val för många lantbrukare nämns som en potentiell orsak. Andra menar att man kanske helt enkelt tröttnat på de dåliga marginaler som finns i den kommersiella handeln och den lilla påverkansmakt som finns där. Att ta tillbaka sitt kött för gårdsförsäljning blir därmed ett sätt att både öka sin påverkansmakt på prissättningen, och sina vinstmarginaler.

Numerisk analys

Slakteriernas noteringspriser är offentliga och vid analys av dessa kan vi se att

avräkningspriserna på nötkött i stort sett följt inflationen sedan 2017. Detta innebär att lantbrukaren för det kött hen levererar får varken mer eller mindre pengar nu än för sex år sedan. KRAV-tillägget har dock legat i stort sett stabilt under dessa år, ett fast tillägg på omkring 350 öre/kg. I realtermer innebär detta att KRAV-tillägget sjunkit med 43% sedan 2017, på grund av de senaste årens höga inflationsläge. Om KRAV-tillägget skulle motsvara 2017 års belopp skulle det behöva öka från dagens 350 öre/kg till 516 öre/kg. Detta illustreras i grafen nedan där man tydligt ser det justerade köttpriset (de tre gröna linjerna på vänster axel) ligga på en stabil nivå, medan den inflationsjusterade KRAV-tillägget (mörkblå linje på höger axel) minskar tydligt över tid.

Vi kan även sätta detta i relation till det pris konsumenten betalar i butik. Även om dessa siffror inte är

offentliga på samma sätt som slakteriernas avräkningspriser, kan vi studera konsumentprisindex, KPI, för nötkött under perioden 2017-2023, vilket speglar det pris konsumenten möter i butik. Under dessa sex år har KPI för nötkött ökat med 26%, vilket ligger relativt nära de prisökningar vi kan se för nöt hos slakterierna, mellan 21 och 23%. Dessa siffror överensstämmer inte exakt men vi bör vara försiktiga med att dra slutsatser utifrån KPI, eftersom det är ett väldigt trubbigt mått som inte gör skillnad på olika märkningar eller andra aspekter som kan påverka köttpriser. Huvudsaken är att priserna hos slakterierna och i handeln verkar utvecklas i samma riktning, i en inte alltför olik takt.

Oavsett KPIs trubbighet kan vi konstatera, i relation till siffrorna kring merbetalning presenterade i inledningen, att endast en mycket liten del av den försvunna merbetalningen kan skyllas på sänkta inkomster från KRAV-tillägget. Sedan 2017 uppges merbetalningen ha sjunkit med 14 SEK, varav endast drygt 1 SEK kan förklaras med hjälp av sänkt KRAV-tillägg. Detta innebär att mer än 10 SEK av merbetalningen försvunnit i andra kanaler, som denna rapport tyvärr inte kan säga något om.

Sammanfattning

Att merbetalningen för KRAV-märkt kött inte motsvarar bondens extra

insatser är sedan länge känt. Vart merbetalningen tar vägen är dock mindre känt, och var målet för denna rapport att utreda. På grund av svårigheter att få konkreta svar från slakterier och dagligvaruhandel rörande deras prissättning kvarstår tyvärr denna fråga. Istället hävdar såväl slakterier som handeln att de knappt tjänar något på det KRAV-märkta köttet, och att den andra parten tar "hela vinsten". Att så ej är fallet är ställt bortom allt tvivel, då siffror bekräftar att merbetalningen till lantbrukaren minskar medan priset på KRAV-märkt kött ökar.

Intervjuerna har i stället kommit att handla om de prismekanismer som till åter upp förväntade merbetalningen. Här nämns bland annat regelverket efter slakt, att stora andelar av det KRAV-märkta köttet går till färs, samt prissättningsstrukturen på nötkött, som bidragande faktorer. Vidare har möjligheten för lantbrukare att organisera sig och på så vis få bättre möjligheter till förhandling mot slakterierna och inköp utanför centrallager i dagligvaruhandeln nämnts upprepade gånger som något som har potential att öka merbetalningen.

Källor

Data i denna rapport är hämtade från:

Konsumentprisindex. SCB.

Noteringspriser. KLS UGGLARPS.

Kvalitativa intervjuer med:

Två dagligvaruhandelsrepresentanter

Två representanter för svenska
slakterier

Två lantbrukare med KRAV-märkt
nötköttsproduktion